

מסכת שבועות

פרק א

שבועות א

1. "שבועות שתיים שהן ארבע". מה הם?

---

2. "ידיעות הטמאה שתיים שהן ארבע". מה הם?

---

3. "יציאות השבת שתיים שהן ארבע". מה הם?

---

4. "מראות נגעים שנים שהם ארבעה". מה הם?

---

5. "ידיעות הטומאה", מחייבת להביא חטאת עולה ויורד. באיזה מקרה מדובר?

---

6. "יש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף", כיצד מתכפר?

---

7. אין בה ידיעה כלל. כיצד מתכפר?

---

8. יש בה ידיעה רק בסוף. כיצד מתכפר?

---

9. טהור אכל בשר קדשים טמא. כיצד מתכפר?

•

•

10. אבד שעיר חטאת של אחד המוספים (יוה"כ, הרגלים, או ר"ח), ונמצא לאחר זמן. האם מותר להקריבו שלא בזמנו (של רגל בר"ח, ושל ר"ח ברגל)?

•

•

•

11. טמא נכנס למקדש או אכל קדשים במזיד. כיצד מתכפר?

•

12. על מה מכפר שעיר המשתלח ביוה"כ?

•

13. כיצד מתכפרים הכהנים? (על כל העבירות, ועל טומאת מקדש וקדשיו)

•

•

על מה מכפרים?

רבי מאיר	רשב"י בשם רשב"י	רבי שמעון	רבי יהודה	
				שעיר פנימי של יוה"כ
				שעיר מוסף של יוה"כ
				שעיר מוסף של רגלים
				שעיר מוסף של ר"ח

על מה מכפר ?

רבי שמעון בן יהודה	רבי מאיר	רבי שמעון	רבי יהודה	
				ידיעה, העלם, ידיעה
				ידיעה, העלם
				העלם, ידיעה
				העלם, העלם
				טהור שאכל קודש
				טומאת מקדש וקדשיו במזיד
				שאר עבירות

שבועות ב

משנה א'

14. "ידיעות הטמאה שתיים שהן ארבע". מה הם ?

שתי טומאת מקדש וקדשיו המפורשת בתורה: ידע שנטמא ונעלם ממנו שהוא טמא, ונכנס למקדש או אכל קדשים. (או שנעלמו ממנו גם ידיעת טומאתו וגם ידיעת המקדש והקודש).

ועוד שתיים: טמא, שנעלם ממנו שהמקום הוא המקדש, או שהדבר שאוכל הוא קודש. (או שנעלמו ממנו גם ידיעת טומאתו וגם ידיעת המקדש והקודש).

משנה ב'

15. איזה מקום נכלל ב - "מקדש" ?

העזרה או תוספת העזרה שהתקדשה.

16. כיצד מקדשים את תוספת העזרה ?

אין מוסיפין על העיר - ירושלים, ועל העזרות אלא במלך, ונביא, ואורים ותמים, ובסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תודות¹ - שתי לחמי חמץ של קרבן תודה, ובשיר - ששרים הלוויים ומנגנים. ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהם - שבית הדין הולכים אחר שתי התודות², וכל ישראל אחריהם. הפנימית נאכלת - חלת התודה הפנימית נאכלת, והחיצונה נשרפת - חלת התודה החיצונית נשרפת. וכל שלא נעשה בכל אלו, הנכנס לשם - לתוספת העזרה - אין חיבין עליה - משום טומאת מקדש וקדשיו.

משנה ג'

17. כמה זמן ישהה הטמא בעזרה ויהיה חייב ?

אם יצא מיד כשנודע לו על טומאתו בדרך הקצרה - פטור.

אם השתחווה, או שהה שיעור השתחוואה³, או יצא מהעזרה בדרך ארוכה יותר משצריך - חייב.

18. "זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חיבין עליה". הסבר ! אם בי"ד הורו בשגגה, שמותר לטמא לצאת מהעזרה בדרך הארוכה - פטורים מלהביא פר לחטאת העלם דבר של ציבור. (מפני שחטאת העלם דבר של ציבור, חייבים רק אם הורו בשגגה לעבור על לאו שחייבים עליו חטאת קבועה, ולא חטאת עולה ויורד).

משנה ד'

19. על איזו מצות עשה שבפנדה, חיבין בי"ד על הוראתה בשוגג חטאת העלם דבר של ציבור ?

¹ "ונאעלה את שרי הוידה מעל לחומה ונאעמידה שתי תודות גדולות ותהלכת לימין מעל לחומה לשער האשפות" (נחמיה יב לא).

² "וינלך אחריהם הושעיה נחצי שרי הוידה: נעזרה עזרא ומשלם: הוידה ובנגמן ושמעיה וירמיה" (נחמיה יב לב-לד).

³ שיעור הזמן שאומרים פסוק זה: "ויקראו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו". (דהיי"ב ז, ג)

הִזָּה מְשַׁמֵּשׂ עִם הַטְּהוּרָה וְאִמְרָה לֹא נִטְמָאֵתִי וּפְרֵשׁ מִיָּד - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁיִּצְיָאֲתוּ הַנְּאָה לֹא כְּבִיאָתוּ. (והבא על הנידה חייב חטאת קבועה).

משנה ד'

20. **"ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע". האם דין זה לכו"ע ?**

לר' יְשָׁמְעֵאל, ידיעות הטומאה 2 שהן 4 - גם אם נעלמה ממנו ידיעת הטומאה וגם אם נעלמה ממנו ידיעת המקדש. (שדורש מכך שכתוב פעמיים, "ונעלם" "ונעלם")
ר' אֶלְיעָזָר ור' עֲקִיבָא סוברים, שרק על העלם טומאה חייב ועל העלם מקדש פטור. אמנם חולקים האם צריך שידע איזה טומאה נטמא (ר' אליעזר ; וכגון : שנטמא משרץ), או שידע שנטמא בלי לדעת ממה (ר' עקיבא).

שבועות ג

משנה א'

21. **"שבועות שתיים שהן ארבע". מה הם ?**

שתיים - שבועת ביטוי המפורשת בתורה : שנשבע על העתיד, להרע או להטיב ("אוכל", "לא אוכל"), ועבר בשוגג על שבועתו.
ועוד שתיים שאינם מפורשות בתורה : שנשבע על העבר, להרע או להטיב ("אכלתי", "לא אכלתי"), ונשבע בשוגג על שבועתו.

22. **אדם נשבע שלא יאכל. כמה יאכל ויהא חייב ?**

לחכמים - בכזית (שכל "אכילה" בתורה אינה פחותה מכזית).
לר' עֲקִיבָא - חייב בכל שהוא (מפני שחיוב הקרבן הוא על ביטול דיבורו, ובאכילת כל שהוא - ביטל את דיבורו).

23. **נשבע שלא יאכל, ואכל ושתה. כמה חייב ?**

חייב אחת, ששתיה בכלל אכילה היא, והרי הוא כאילו אכל שתי אכילות בהעלם אחד.

24. **נשבע שלא יאכל ושתה, ואכל ושתה. כמה חייב ?**

חייב שתיים. מאחר שאמר שלא אשתה, גילה דעתו שבשלא אוכל, התכוון רק לאכיל

משנה ב' - ג'

25. **נשבע "שלא יאכל", (או "שלא ישתה"). ואכל מיניו שונים של אוכל (או של שתיה). כמה**

חייב ?

אם אמר סתם : "שלא אוכל", "שלא אשתה" - **חייב אחת**, שהתכוון לכל מיני אוכל או שתיה.
אם פרט בשבועתו את מיני האוכל או השתיה, כגון : "שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת קסמין" - **חייב על כל אחת ואחת**.

משנה ד'

26. **נשבע שלא יאכל, ואכל דבר שלא ראוי לאכילה, או אוכל שאסור באכילה. מה הדין ?**

אכל אוכל האסור באכילה (כגון : נבילות וטריפות)	דברים שלא ראויים לאכילה (כגון : עפר)	
חייב ⁵ .	פטור ⁴ .	ת"ק
פטור ⁶ .		ר' שמעון

27. **אדם נדר: "אם היום אכלתי, אשתי אסורה להנות משלי". ובאמת, אכל אוכל האסור באכילה. האם אשתו אסורה להנות משלו?**

אסורה⁷.

משנה ה'

28. **שבועה "בדברים של אחרים", שבועה "בדבר שאין בו ממש". (א) הסבר. (ב) האם חייב בשבועות אלו?**

- א. **שבועה בדברים של אחרים** - שבועה, שאתן או שנתתי מתנה לפלוני, **שבועה בדבר שאין בו ממש** - נשבע שישן או שלא ישן. נשבע שזרק או יזרוק צרור לים (שאין בדברים אלו כל משמעות).
ב. בכל אלו חייב משום שבועת ביטוי.

ר' ישמעאל סובר, שאין שבועת ביטוי נוהגת על העבר, אלא רק כשנשבע על העתיד.

29. **"אמר לו (ר' ישמעאל לר' עקיבא), מרבוי הפתוב". הסבר.**

ר' ישמעאל לומד "להרע או להטיב" כמשמעות הלשון, שהיא רק הרעה או הטבה לעתיד. ומריבוי הכתוב הנוסף **"לכל"** אשר יבטא האדם בשבועה" לומד, גם על דברים שאין בהם כל הרעה או הטבה. ר' עקיבא משיב לו, שמריבוי הכתוב הזה, לומדים גם אם נשבע על העבר.

משנה ר'

30. **נשבע לבטל או לקיים דבר מצווה, ועבר על שבועתו. האם חייב ?**

נשבע לבטל⁸ או לקיים⁹ דבר מצווה - פטור.

ר' יהודה בן בתירה חולק בנשבע לקיים דבר מצווה - שחייב.

31. **כיצד היה ניתן ללמוד "בדין" (בק"ו), כר' יהודה בן בתירה, שאם נשבע לקיים את המצווה - חייב ? וכיצד נדחה הק"ו?**

⁴ שאין דעתו של הנשבע, על אוכל שלא ראוי לאכילה.

⁵ ואף שאין איסור חל על איסור, באיסור כולל (שאיסור השבועה שנשבע, כולל גם אוכל מותר וגם אוכל אסור) - איסור חל על איסור, ויהיה חייב גם איסור נבילה, וגם על איסור שבועת ביטוי.

⁶ שאין איסור חל על איסור אפילו באיסור כולל.

⁷ מאחר שנשבע לאחר שאכל, גילה דעתו שאוכל זה נחשב אצלו כאוכל, ואפילו ר' שמעון שפוטר באוכל האסור באכילה, כאן יודה שאסורה.

⁸ הטעם הוא, שאם נשבע "להרע" כגון שאמר: "שלא אשן בסוכה", ועבר על שבועתו וישן בסוכה הרי הטיב לנפשו, או אם נשבע "להטיב" כגון: "אוכל טריפות", ועבר על שבועתו ולא אכל, הרי שהטיב לנפשו. ואינו חייב אלא אם נשבע להרע כשהוא מרע לנפשו, או להטיב כשהוא מטיב לנפשו.

⁹ שמושבע ועומד מהר סיני לקיים את המצוות.

אם כשנשבע בדברי רשות (הדבר הקל) - חייב, כ"ש שאם ישבע על דבר מצוה (הדבר החמור) - יהיה חָיֵב.

ודחו חכמים את הק"ו: גם בדברי הרשות, יש צד חמור שאין בדבר מצוה. שבשבועת הרשות, עֲשֵׂה בָּהּ לָאוּ - פָּהֵן - שגם אם נשבע להרע וגם אם נשבע להטיב - בכל אופן חייב, תאמר בשבועת מצוה, שֶׁלֹּא עֲשֵׂה בָּהּ לָאוּ פָּהֵן - שֶׁאִם נִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמְצוּה, וְלֹא בִטֵּל - פְּטוּר עַל שְׁבוּעָתוֹ.

משנה ז'

32. "שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֵכֵל כֶּפֶר זֶה, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֶכְלֶנָּה...". ואכלה - חייב אחת¹⁰. מדוע ?

מפני שאין שבועה חלה על שבועה.

33. מה חייב על שבועת ביטוי במזיד ובשוגג?

במזיד - מלקות¹¹, ובשוגג - חטאת עולה ויורד.

34. מה חייב על שבועת שווא במזיד ובשוגג ?

במזיד, חייב משום "לא תשא", ובשוגג - פטור.

משנה ח'

35. ציין שלושה סוגים של שבועת שווא ?

1. נשבע לשקר על דבר שידוע אצל בני"א, כגון: נשבע על עמוד של אבן שהוא מזהב.

2. נשבע על דבר שאי אפשר שיהיה, כגון: שבועה שיאסר עלי דבר פלוני, אם לא ראיתי גמל הפורח באויר.

3. נשבע לבטל את המצוה, כגון: עדים שראו עדות¹² ונשבעו שלא יבואו להעיד, או נשבע שלא יטול לולב, שלא יניח תפילין.

משנה ט'

36. הנשבע שתי שבועות הסותרות זו את זו. כגון: "שאוכל כיכר זו", "שלא אוכלנה".

איזו מה הם שבועת שווא ?

הראשונה היא שבועת ביטוי, והתחייב לאכול את הכיכר, וממילא השבועה השניה היא שבועת שווא (כמי שנשבע לעבור על המצוה). לכן: אם אכל את הכיכר, קיים את שבועתו הראשונה, וחייב מלקות משום שבועת שווא. אם לא אכל את הכיכר, חייב משום שבועת ביטוי וגם משום שבועת שווא. (בלשון המשנה: "עֵבֶר (גם) עַל שְׁבוּעַת בְּטוּי").

משנה י' - יא'

37. באלו אופנים, חייב על שבועת ביטוי ושבועת שווא ?

¹⁰ בלשון "שלא אוכל כיכר זו", אם אכל כזית - חייב. בלשון "שלא אוכלנה", חייב רק אם אכל את כולה. לכן אם נשבע קודם "שלא אוכלנה", ואחר כך "שלא אוכל כיכר זו", ואכל את כולה - חייב שתיים: כשאכל כזית - חייב אחת, וכשגמר את כולה - חייב שוב.

¹¹ "זו היא שבועת בְּטוּי שְׁחִיבִין עַל דְּדוֹנָה מִכּוֹת...". - שבועה זו הנשנית במשנתינו, שנשבע שלא יאכל ואכל, חייב במזיד מלקות. למעט, אם נשבע שיאכל ולא אכל אינו לוקה, שכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

¹² וחייבים להעיד, שנאמר: "אם לא יגיד ונשא עונו".

בְּאֲנָשִׁים וּבְנָשִׁים - אם היה הנשבע איש או אשה, **בְּרְחוּקִים וּבְקְרוּבִים** - בין אם נשבע על אחרים קרובי משפחה או על רחוקים, **בְּפְשָׁרִים וּבְפְסוּלִין** - אם הנשבע כשר או פסול לעדות, **בְּפְנֵי בֵּית דִּין וְשֵׁלָא בְּפְנֵי בֵּית דִּין, מְפִי עֲצָמוֹ** - שהוציא מפיו את לשון השבועה, או **הַמְשַׁבֵּעַ מְפִי אַחֲרִים כְּשֶׁעֲנָה "אֲמֵן"**. כגון: שסיפר לחבירו שלא אכל היום, ואמר לו חבירו: משביעך אני. אם אמר אמן - חייב, ואם לא ענה - פטור.

שבועות ד

משנה א'-ב'

38. "שבועת העדות" הסבר.

עדים, שהכחישו שיודעים עדות, ונשבעו על כך לשקר, ולבסוף הודו שידעו. בזדון - חייבים חטאת עולה ויורד. בשוגג - פטורים.

משנה ג'

39. מי יכול להתחייב חטאת עולה ויורד משום שבועת העדות, ומי לא? **אֲנָשִׁים** ולא נשים, **בְּחוֹקֵין** ולא קרובין (שקרוב פסול לעדות), **בְּפְשָׁרִים** ולא בפסולין (לעדות, כגון: שעבר עבירה), ורק בקראוין להעיד¹³.

40. היכן הכחישו ונשבעו, שאינם יודעים להעיד?

השבועה, יכולה להיות שלא בבי"ד.

וההכחשה:

נשבעו מפי עצמם	נשבעו מפי אחרים	
בין אם הכחישו בבי"ד, בין שלא בבי"ד.	רק אם הכחישו העדות - בפני בי"ד	ר' מאיר
רק אם הכחישו שיודעים העדות - בפני בי"ד.		חכמים

41. השביע התובע את העדים מחוץ לבי"ד 5 פעמים. כמה חייבים?

אם כפרו בבי"ד - חייבים על כל אחת ואחת. אם בבי"ד הודו שיודעים - פטורים.

42. השביע התובע את העדים בבי"ד 5 פעמים וכפרו. כמה חייבים?

חייבים אחת. **אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מַה טַּעַם? הַזְּאִיל וְאֵינָם יְכוֹלִין לְחַזֵּר וּלְהוֹדוֹת** - שאחר שכפרו בבי"ד פעם אחת, אין יכולים לשנות את עדותם¹⁴, ואינם ראויים להעיד¹⁵ (לגבי העדות הזו).

משנה ד'

¹³ למעט מלך שאינו מעיד

¹⁴ עדים שאמרו דבר בפני בי"ד, אינם נאמנים אח"כ לחזור בהם או לשנות מדיבורם.

¹⁵ כי אף אם ירצו להעיד, בי"ד לא יקבלו עדותם. (שהרי אמרו בבי"ד שאינם יודעים להעיד).

43. כָּפְרוּ שְׁנֵיהֶן (שני העדים) בְּזֶה אַחַר זֶה (לא בתוך כדי דיבור), הָרֵאשׁוֹן חָיֵב וְהַשֵּׁנִי פָטוּר.

מדוע ?

1. רק עדים שמפסידים ממון לתובע - חייבים משום שבועת העדות¹⁶.
  2. בשעת הכפירה צריך שיהיו שני עדים שיודעים עדות. אם בשעת הכפירה, יש רק עד אחד - פטור, שלא הפסיד לתובע ממון¹⁷.
  3. יעד שהעיד, יכול לשנות את דיבורו רק תוך כדי דיבור.
- לכן, אם שניהם כפרו יחד - שניהם חייבים. אם כפרו בזה אחר זה (שלא בתוך כדי דיבור) - רק הראשון שהפסיד את התובע ממון - חייב, והשני - פטור, שלא מפסיד אותו כלום (שאחר שכפר הראשון, ולא יכול לחזור בו ולהודות, גם אם השני יעיד לטובת התובע - לא יועיל לו כלום, ונמצא שלא מפסיד לתובע ממון).
- וכן שני כיתות של עדים: כְּפָרָה כת אחת, ואחר כך כפרה השניה - שתיהן חייבות. (שגם כת השניה לבדה, ראויה להוציא ממון בעדותה).

משנה ה'

44. **אדם תובע מחבירו מס' פקדונות (כגון: חיטים, שעורים וכו'), או מספר תביעות (כגון: פקדון, תשומת יד, גזל, אבידה), ונשבעו עדים שאינם יודעים. כמה חייבים ?**

אם נשבעו בלשון כללית: "שבועה שאין אנו יודעים לך עדות" - חייבים אחת. אם פָּרְטוּ בשבועתם: "שבועה שאין אנו יודעים שיש לך ביד פלוני חיטים, שעורים, וגזל ואבידה" - חייבים על כל אחת ואחת.

משנה ו'-ח'

45. **"שֵׁאִין חֵיבִין, אֶלָּא עַל תְּבִיעַת מְמוֹן פְּפָקְדוֹן". הסבר.**

שבועת העדות חייבים, רק כשהעדים הפסידו לתובע ממון. כמו בעדות על פקדון, שמפסידים העדים לתובע את הפקדון. (אבל אם הפסידו לתובע "קנס" - פטורים¹⁸).

46. **ציין דוגמאות, שהפסידו העדים לתובע ממון וגם קנס - וחייבים !**

שֵׁשׁ לִי בֵּיד פְּלוֹנִי נֶזֶק - חיוב ממון, וְחָצִי נֶזֶק - כגון: חיוב חצי נזק של צרורות, המנתזים תחת רגלי הבהמה ושברו את הכלים, שהוא חיוב ממון, תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל, תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה - קרן + קנס, וְשֵׁאִנֶּס אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת בְּתִי, וּפְתָה אֶת בְּתִי - שחייב מלבד הקנס גם דמי בושת ופגם שהם ממון, וְשֵׁהֲכַנִּי בְּנִי - בלי חבורה - שפטור ממיתה וחייב בתשלומים, וְשֵׁחַבֵּל בִּי חֲבֵרִי או הִדְלִיק אֶת גְּדִישַׁי בְּיוֹם הַכְּפוּרִים - שמלבד שחייב כרת - משום חובל או מבעיר, חייב גם בתשלומים¹⁹. בכל אלו הרי אלו חייבין.

¹⁶ שבשבועת העדות כתוב: "ונפש כי תחטא" ובשבועת הפקדון כתוב: "נפש כי תחטא". ולומדים בגזירה שווה, מה שבועת הפקדון - על תביעת ממון שיש לו על חברו, אף שבועת העדות צריך שתהיה על תביעת ממון שיש לו עליו. (רע"ב)

¹⁷ שלא מוציאים ממון על פי עד אחד.

¹⁸ שחיוב קנס, הוא עונש נוסף שהטילה התורה, ואינו דומה לחיוב ממון כמו פקדון.

¹⁹ שקלבי"מ אומרים רק במיתת ביי"ד, ומיתת כרת אינה פוטרת ממון.

47. ציין דוגמאות, שהעדים לא הפסידו לתובע ממון - ופטורים !

שְׁאֵנִי כֹהֵן (ויכול לקבל תרומה), שְׁאֵנִי לֹוי (ויכול לקבל מעשר ראשון), שְׁאֵנִי בֶן גְרוּשָׁה, שְׁאֵנִי בֶן חֲלוּצָה (ואינני חלל) - ואין בכך כל תביעת ממון, משום שאין ממון בידו.

שְׁאֵיִשׁ פְּלוּנֵי כֹהֵן, שְׁאֵיִשׁ פְּלוּנֵי לֹוי, שְׁאֵיִנוּ בֶן גְרוּשָׁה, שְׁאֵיִנוּ בֶן חֲלוּצָה - פטורים גם מפני שאין כאן תביעת ממון ביד התובע, וגם מפני שמשביע ע"י אחרים ולא מפיו של התובע (עי' במשנה יב').

שְׁאֵנִס אִישׁ פְּלוּנֵי אֶת בְּתוֹ, וּפְתָה אֶת בְּתוֹ - פטורים מפני שמשביע ע"י אחרים ולא מפיו של התובע (עי' במשנה יב').

וְשִׁחַבֵּל בֵּי בְנֵי - וחייב מיתה ופטור מתשלומים, וְשִׁחַבֵּל בֵּי חֲבֵרֵי אוּ הַדְּלִיק גְּדִישֵׁי בַשָּׂבֶת - וחייב מיתה משום חובל בשבת או משום מבעיר, ופטור מתשלומים²⁰, שְׁאָמַר אִישׁ פְּלוּנֵי לְתָן לִי מֵאֲתָיִם זֶה וְלֹא נָתַן לִי - שאפילו אם באמת אמר לו, לא חייב לתת לו. בכל אלו - הָרִי אֶלּוּ פְטוּרִין.

משנה ט'

48. השביע עדים, שכשידעו עדות יבואו ויעידו. אחר זמן היתה לו עדות וכפרו בה. מדוע פטורים ?

מפני, שְׁקִדְמָה שְׁבוּעָה לְעֵדוֹת - שבזמן שנשבעים, צריך שתהיה עדות, ולא שישבעו לפני שיש עדות.

משנה י'

49. המשביע עדים, אינם חייבים עד שיהיה התובע מתכוון בשבועתו לעדיו. תן דוגמא !

עַמֵּד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאָמַר, מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם (ולא פרט למי מתכוון) שְׁאֵם אֲתֶם יוֹדְעִים לִי עֵדוֹת שֶׁתְּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, הָרִי אֶלּוּ פְטוּרִין.

משנה יא'

50. עדים שנשבעו שאין יודעים עדות לתובע, ולא ראו את המעשה, אך ידעו להעיד עד מפי עד (ששמעו העדות מפי אחרים), או שהיה אחד מהם קרוב או פסול. האם חייבים ?

לא. רק עדים הראויים להעיד בעצמם חייבים. אך אם שמעו מאחרים או שהם פסולים - פטורים.

משנה יב'

51. אין העדים חייבים עד שישמעו מפי התובע²¹. מה הדין אם עבדו של התובע או הנתבע, השביעו את העדים ?

פטורים.

משנה יג'

52. באלו לשונות שבועה חייבים העדים, ובאלו לשונות פטורים ? משביע אֲנִי עֲלֵיכֶם, מְצַנֶּה אֲנִי עֲלֵיכֶם, אוֹסְרְכֶם אֲנִי, בֵּאלִיף דְלִיית, בִּיוֹד ה"א, בְּשִׁדִּי, בְּצַבָּאוֹת, בְּחֲנוּן וְרָחוּם, בְּאֶרְךְ אֲפִים וְרַב חֶסֶד,

²⁰ שִׁחַבֵּל בֵּי בְנֵי, וְשִׁחַבֵּל בֵּי חֲבֵרֵי אוּ הַדְּלִיק גְּדִישֵׁי בַשָּׂבֶת - פטור, משום קלב"מ.

²¹ "אם לוא יגיד ונשא עונו" - "לוא" נכתב גם באלף וגם בוו: אם לו (לתובע) לא יגידו, ונשא עונו - עד שישמעו מפיו של התובע.

וּבְכָל הַכְּנוּיִין, "יִכְכָּה אֱלֹהִים" - שאמר: אם לא תעידוני - יכה אתכם אלוקים²², "וְכֵן יִכְכָּה אֱלֹהִים" (ששמע מהקורא בתורה את הקללה, ואמר לעדים: "כן יככה אלוהים"), - הרי אלו חייבין. בשמים ובאֶרֶץ (אין זה כינוי לשם ה') - הרי אלו פטורין.

אל יָפֵד, ויִבְרָךְ, ויִיטֵב לָךְ - אם תעידו: ר' מאיר מְחַיֵּב (שמכלל ברכה אתה שומע את הקללה), וחכמים פוֹטְרִין.

53. המקלל שם ה' באחד מהכינויים. האם חייב מיתה? לר' מאיר - חַיֵּב, לחכמים - פטור, וחייב רק אם קילל בשם המיוחד (ביו"ד ה"א).

54. המקלל את עצמו או את חברו, באחד מהכינויים (כגון: "רחום וחנון יכה אותו"). האם עבר בלאו?

הַמְקַלֵּל עַצְמוֹ²³ וְחִבְרוֹ²⁴ בְּכֵלֶן (באחד מהכינויים), עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה.

55. המקלל את אביו ואמו באחד מהכינויים. האם חייב מיתה? לר' מאיר - חַיֵּב, לחכמים - פטור, וחייב רק אם קילל בשם המיוחד (ביו"ד ה"א).

שבועות ה

משנה א'-ב'

56. מהי "שבועת הפקדון"?

אדם שנשבע לשקר שאין לחבירו פקדון אצלו, ולבסוף הודה, חייב לשלם לחבירו קרן וחומש, וחייב אשם גזילות בכסף שקלים (איל בשווי שני שקלים). ע"י בסוף פר' ויקרא.

57. מי חייב משום שבועת הפקדון?

אֲנָשִׁים, נְשִׁים, רְחוּקִים (שאינו קרוב), קְרוּבִים, פְּשָׁרִים וּפְסוּלִים (לעדות).

58. נשבעו שבועת הפקדון שלא בפני בי"ד. האם חייבים?

נשבעו מפי עצמם	נשבעו מפי אחרים	
בין בבי"ד, בין שלא בבי"ד.	רק אם כפרו בפני בי"ד	ר' מאיר
בין בבי"ד, בין שלא בבי"ד.		חכמים

59. נשבע שבועת הפקדון. מתי חייב ומתי פטור?

חייב, כשידע על הפקדון שאצלו ("פְּקֻדוֹן"). בין אם ידע שהשבועה מחייבת אותו קרבן ("פְּקֻדוֹן הַשְּׁבוּעָה"), ובין אם שגג בשבועה, ולא ידע שהשבועה מחייבת אותו קרבן (ועל שְׁגֻגָתָהּ).
פטור: על שְׁגֻגָתָהּ - כשלא ידע על הפקדון שאצלו.

²² "אֱלֹהִים" - מתפרשת גם כקללה וגם כשבועה. (בפרי שבועת העדות נאמר בלשון אלה: "ושמעו קול אלה").

²³ שכתוב: "רק השֹׁמֵר לָךְ וְשֹׁמֵר נִפְשֶׁךָ מֵאֵד...".

²⁴ נלמד מהפסוק: לא תקלל חרש, אפילו חרש - שאינו מקפיד, כ"ש כל אדם שמקפיד.

60. **מתי חייב משום שבועת הפקדון, יותר מאשם אחד ?**

אם השביע אותו מספר פעמים, ובכל שבועה חזר וכפר - חייב על כל אחת ואחת²⁵. (בין בפני ביי"ד ובין שלא בפני ביי"ד)

משנה ג'-ה'

61. **נשבע והכחיש פקדונות של חמישה אנשים. מתי חייב רק קרבן אחד ?**

מה שמחייב קרבן הוא השבועת שקר שנשבע. לכן :

אם נשבע לכולם יחד : שְׁבוּעָה שְׁאִין לְכֶם בְּיָדִי - חֵיב אַחַת.

אם נשבע לכל אחד ואחד - חייב חמישה קרבנות.

62. **נשבע והכחיש פקדונות של חמישה אנשים. מתי חייב על כל אחד ואחד ?**

מה שמחייב קרבן הוא השבועת שקר שנשבע. נחלקו במשנה מתי נקרא שנשבע מספר שבועות, ויתחייב על כל אחת :

לת"ק, אם אמר : "שְׁבוּעָה שְׁאִין לְךָ בְּיָדִי, וְלֹא לְךָ, וְלֹא לְךָ".

לר' אליעזר, רק אם אמר שְׁבוּעָה בְּאַחַרְוֹנָה - "אין לך בידי, ולא לך ולא לך בשבועה".

לר' שמעון, עד שִׁיאֲמַר שְׁבוּעָה לְכֹל אֶחָד וְאֶחָד - "אין לך בידי בשבועה, ולא לך בשבועה, ולא לך בשבועה".

63. **נשבע על כמה מיני גזילה שיש בידו. (כגון: פקדון תשומת יד גזל אבידה), כמה חייב ?**

אם נשבע בלשון כללית : "שבועה שאין לך בידי" - חייב אחת (שהשבועה היא המחייבת, והלא נשבע רק פעם אחת).

אם נשבע בלשון מפורטת : "שבועה שאין לך בידי פקדון, תשומת יד, אבידה..." - חייב על כל דבר ודבר (שהלא נשבע על כל דבר בנפרד).

64. **נשבע על כמה מיני פקדון שיש בידו. (כגון: חיטים, שעורים, כוסמים), כמה חייב ?**

אם נשבע בלשון כללית : "שבועה שאין לך בידי" - חייב אחת. אם פרט בשבועתו : "שְׁבוּעָה שְׁאִין לְךָ בְּיָדִי חֲטִין וְשְׁעוּרִין וְכֶסֶם" - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

רבי מאיר אומר, אָפְלוּ אֲמַר חֲטָה וְשְׁעוּרָה וְכֶסֶם, חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, שמתכוון למין החיטים ולמין השעורים²⁶.

65. **למדנו בפרק ד' (משנה ו'), ששבועת העדות כמו שבועת הפקדון, נוהגת רק בתביעת**

ממון, וגם אם יש בתביעה זו גם חיוב קנס. ציין דוגמאות שחייב משום שבועת הפקדון,

כשיש בה גם תביעת ממון וגם קנס ?

²⁵ שכל כפירת ממון בשבועה, מחייבת אותו קרבן.

²⁶ לחכמים חייב אחת, מפני שאין כוונתו אלא לגרגיר אחד, ואין בגרגיר אחד שוה פרוטה, לחייב אותו קרבן.

1. הנשבע שלא אנס או פתה את בתו של התובע - שיש כאן גם כפירה בממון (בושת ופגם) וגם בקנס (50 שקל של אונס ומפתה)

2. הנשבע שלא גנב את שורו של התובע - שיש כאן גם כפירה בממון (קרן) וגם בקנס (כפל של גנב).

3. נשבע שלא המית שורֵי (שור מועד) את שורֵךְ - שיש כאן כפירה בממון (חיוב נזק שלם של שור מועד).

4. נשבע שלא תָּבֵל וְלֹא עָשָׂה תְּבוּרָה בְּחִבְרֹו - שיש כאן חיוב ממון. **בכל אלו - חייב.**

הערה: ר' שמעון פוטר במקרה הראשון, כשנשבע וכופר באונס או בפיתוי²⁷.

66. ציין דוגמאות שפטור משום שבועת הפקדון, מפני שנשבע רק על קנס שחייב?

1. הודה שגָּנַב ונשבע שלא טָּבַח וְלֹא מָכַר את שורו של התובע - שכפר רק בקנס.

2. נשבע שלא המית שורו, את עֶבְדוֹ (הכנעני) של התובע - שכפר רק בקנס 30 שקלים שקצבה עליו התורה).

3. נשבע לעבדו הכנעני, שלא הפיל את שינו ולא סימא את עינו (שכפר בקנס שהטילה עליו התורה לשחררו). **בכל אלו - פטור.**

67. "זֶה הַפֶּלֶל, כָּל הַמְּשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ - חַיֵּב. וְשֹׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ - פְּטוֹר". **הסבר!**

אם נשבע שבועת הפקדון, על דבר שגם אם היה מודה מפי עצמו היה חייב לשלם - דהיינו חיוב ממון שיש לו לחבירו - חייב משום שבועת הפקדון. אך אם נשבע שבועת הפקדון, על דבר שאם היה מודה בו מפי עצמו היה פטור מלשלם - דהיינו חיובי קנס (שהרי מודה בקנס - פטור), פטור משבועת הפקדון.

שבועות ו

משנה א'

68. מהי "שבועת הדיינים" ?

מן התורה, המודה במקצת הטענה, הדיינים מחייבים אותו להישבע²⁸.

69. מתי חייב להשבע שבועת מודה במקצת ?

א. אם היתה הטענה של התובע, לפחות על שתי כסף (שתי מעות כסף), וההודאה של הנתבע, היתה לפחות בשוה פרוטה.

ב. כשההודאה, היתה ממין הטענה שתבעו ממנו. אבל אם אמר: "שְׁתֵּי כֶּסֶף לִי בְיָדְךָ, והלה טוען: אין לך בְּיָדִי אֶלָּא פְּרוּטָה (שפרוטה עשויה נחושת) - פטור.

70. תן דוגמא למודה במקצת שחייב שבועה !

²⁷ שכוונת התובע, היתה בעיקר על הקנס הקצוב בתורה (50 כסף), ולא על הבושת והפגם שאין דמיהם קצובים. לכן, הכפירה של הנתבע היא רק על הקנס - ופטור.

²⁸ שבועה זו נדרשה מפר' השומרים (פרי' משפטים). "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כְּלִים... וְנִקְרַב בְּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים... - להשבע, על כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר... אֲשֶׁר יֹאמַר - הַנְּתַבַּע, כִּי הוּא זֶה - רק בזה אני חייב ולא בכל התביעה. כלומר: מודה במקצת הטענה.

שְׁתֵּי כֶּסֶף וּפְרוּטָה לִי בְיָדְךָ, וְהִלַּח טוֹעַן: אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא פְרוּטָה, חֲבִיב שְׁבוּעָה. (מִפְנֵי שֶׁהוּדָה עַל הַפְרוּטָה).

אבל אם כפר הכל, כגון: מִנָּה לִי בְיָדְךָ, וְהִלַּח טוֹעַן: אֵין לְךָ בְּיָדִי - פְּטוּר מִשְׁבוּעָה.

71. מוֹדָה בַּמִּקְצָת בַּאֲבִידָה. מִדּוּעַ פְּטוּר אֹתוֹ חֲכָמִים מִשְׁבוּעָה ?

מוֹדָה בַּמִּקְצָת בַּאֲבִידָה, פְּטוּר מִשְׁבוּעָה, מִפְּנֵי תִיקוּן הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִרְצוּ אֲנָשִׁים לְהִתְעַסֵּק בַּאֲבִידָה. כִּגוֹן: הַתּוֹבֵעַ אֶת חֲבִירוֹ וְאוֹמֵר: "מִנָּה לְאָבִי בְיָדְךָ" - כַּמְדוּמָה לִי²⁹ שְׁחִיב אֶתְּךָ לְאָבִי (שֶׁנִּפְטָר) מִנָּה, וְהִלַּח מוֹדָה רַק בְּחֻמְשֵׁים דִּינָר - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִשִּׁיב אֲבִידָה - הַיּוֹת שֶׁלֹּא טוֹעַן טַעֲנַת וּדְאִי, וְהַיּוֹת יִכּוֹל הַנִּתְבַּע לְכַפּוֹר הַכֹּל וְלִהְפֹּטֵר, כְּשִׁמּוּדָה בַּמִּקְצָת, הָרִי הוּא כְּמִשִּׁיב אֲבִידָה.

משנה ב'

72. הוֹדָה בְּכֹל לִפְנֵי עֵדִים, וְלִמְחֻרַת אִמְרָ שֶׁנִּתֵּן כֶּבֶד, אִם כֶּפֶר בְּכֹל. מַה הַדִּין ?

אִם לִמְחֻרַת טַעַן שֶׁנִּתֵּן כֶּבֶד - פְּטוּר³⁰ כַּדִּין כּוֹפֵר הַכֹּל³¹. אִם לִמְחֻרַת כֶּפֶר הַכֹּל - חֲבִיב, מִפְּנֵי שֶׁאֵתְמוּל הוֹדָה בְּפְנֵי עֵדִים, וְאִינוּ נֹאמָן לְהַכְחִישׁ הוֹדָאָתוֹ, שֶׁהוֹדָה לִפְנֵי הָעֵדִים.

73. הוֹדָה בְּכֹל. וְאִמְרָ לוֹ הַתּוֹבֵעַ, שִׁיתֵן לוֹ רַק בְּפְנֵי עֵדִים. לִמְחֻרַת טַעַן הַנִּתְבַּע שֶׁנִּתֵּן לוֹ כֶּבֶד.

מה הדין ?

חֲבִיב, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ (שֶׁהַתְּחִיב) לְתַנּוּ לוֹ בְּעֵדִים³².

משנה ג'

74. הַשֵּׁלֶם הַטְּבֵלָה. צִיּוֹן בְּכֹל מִקְרָה, הָאִם חִיבֵב שְׁבוּעָה \ פְּטוּר, וּמַה הַטַּעַם ?

המקרה	האם חייב שבועת מודה במקצת	הטעם
תובע לְטָרְא זָהָב, מוֹדָה בְּלְטָרְא כֶּסֶף	פְּטוּר,	מִפְּנֵי שֶׁטַעַן עַל זָהָב וְהוֹדָה לֹו בְּכֶסֶף
תובע דִּינָר זָהָב, מוֹדָה בְּדִינָר כֶּסֶף אוֹ בְּטָרִיסִית אוֹ בְּפְנִדְיוֹן אוֹ בְּפְרוּטָה	חֲבִיב,	שֶׁהִכָּל מִיֵּן מְטַבֵּעַ אֶחָת - שֶׁכִּשְׁטַעַן דִּינָר זָהָב, הַכּוֹוִנָה לְמִטְבַּעוֹת בְּשׁוּוֵי שֶׁל דִּינָר זָהָב.
תובע כּוֹר תְּבוּאָה, וּמוֹדָה בְּלֶתֶךָ ³³ קֶטְנִית	פְּטוּר	שֶׁטַעֲנוּ בְּתְבוּאָה וְהוֹדָה לֹו בְּקֶטְנִית.
תובע פְּרוֹת,	חֲבִיב,	שֶׁהַקֶּטְנִית בְּכָלֵל פְּרוֹת.

²⁹ אִמְנֵם, אִם הַתּוֹבֵעַ יִטַּעַן טַעֲנַת וּדְאִי, חִיבֵב שְׁבוּעַת מוֹדָה בַּמִּקְצָת.

³⁰ הוֹאִיל וְכַפִּירוֹתוֹ הַיּוֹם, אִינָה מְכַחִישָׁה אֶת הַהוֹדָאָה שֶׁמִּסַּר לִפְנֵי הָעֵדִים.

³¹ אִךְ חִיבֵב שְׁבוּעַת הַיּוֹסֵת, שְׁחִיבּוֹ חֲכָמִים אֶת הַכּוֹפֵר הַכֹּל.

³² אִמְנֵם, אִם לֹא הַתְּחִיבֵב בְּמִפּוֹרֵשׁ לְפְרוּעַ בְּעֵדִים, נֹאמָן הַלוּוֹה לּוֹמֵר פְּרַעֲתִי.

³³ לֶתֶךָ=חֲצִי כּוֹר.

		ומודה בלִתְךָ קִטְנִית,
לת"ק-שטענו על חיטים והודה לו בשעורים. לרבן גמליאל, גם מודה במקצת שלא ממין הטענה - חייב שבועה.	לת"ק פטור. ורבן גמליאל מחייב.	טְעָנו חֲטִין, וְהוֹדָה לוּ בְשֵׁעוּרִים,
לאֲדָמוֹן - הטענה "כדי שמן" כוללת גם שמן וגם כדים. וכן נקרא מודה במקצת הטענה. להֲכַמִּים - הטענה "כדי שמן" כוללת רק שמן ולא כדים.	לאֲדָמוֹן - חייב, (וכן סובר רבן גמליאל). להֲכַמִּים - פטור.	תוֹבַע כְּדֵי שֶׁמֶן וְהוֹדָה לוּ בְקִנְיָנִים (רק בכדים רְקִים)
מודה במקצת בקרקעות ³⁴ - פטור משבועה. (משנה ה', ועי' בהערה)	פְטוֹר	תוֹבַע כָּלִים וְקִרְקָעוֹת, וְהוֹדָה רַק בְּכָלִים וְכֹפֵר בְּקִרְקָעוֹת, או הודה רק בְּקִרְקָעוֹת וְכֹפֵר בְּכָלִים,
מודה במקצת בקרקעות - פטור משבועה.	פְטוֹר	הוֹדָה בְּמִקְצַת הַקִּרְקָעוֹת
שֶׁהַנְּכָסִים שְׂאִין לָהֶם אַחֲרֵי - הכלים, שעליהם חייב שבועת מודה במקצת, זֹקֶקִין - קושרים, אֶת הַנְּכָסִים שֵׁישׁ לָהֶן אַחֲרֵי - הקרקעות, לְשִׁבַע גַּם עָלֵיהֶן.	חייב שבועה על הכל (גם על הקרקעות)	בְּמִקְצַת הַכָּלִים

משנה ד'

75. הודה במקצת לתביעת חש"ו. וקטן שהודה במקצת. מה הדין ?

אין חייבים³⁵ שבועה³⁶.

76. "אָבֵל נִשְׁבָּעִים לְקָטָן וְלִהְקָדָשׁ". הסבר !

אָבֵל נִשְׁבָּעִים לְקָטָן - התובע מהנכסים שירש הקטן מאביו, משביעים אותו שעדיין לא גבה את חובו.
וְלִהְקָדָשׁ - התובע מנכסים של פלוני שנמצאים ביד ההקדש, משביעים אותו שעדיין לא גבה חובו.

משנה ה'

77. על אלו דברים, אין נשבעים שבועת מודה במקצת ?

³⁴ וכדי להתחייב צריך שלגבי הכלים יכפור במקצת ויודה במקצת. וכל כפירה והודאה במקצת בקרקעות, אינה שייכת לדין שבועת מודה במקצת.

³⁵ כי יתן איש אל רעהו - איש, ולא קטן.

³⁶ אמנם משביעים את המודה במקצת לתביעת חש"ו - שבועת היסת, מפני תיקון העולם (רע"ב).

על הַעֲבָדִים, וְהַשְּׁטָרוֹת - שטרי חוב, מפני שאין גופם ממון, וְהַקְּרָעוֹת³⁷ - כגון, בטענת השגת גבול, שהנתבע מודה במקצת, וְהַקְּדָשׁוֹת³⁸.

78. אֵין בְּהֵן תְּשְׁלוּמֵי כָּפֶל, וְלֹא תְשְׁלוּמֵי אַרְבַּעָה וְחֲמִשָּׁה" בְּמִי ? הַעֲבָדִים, וְהַשְּׁטָרוֹת, וְהַקְּרָעוֹת, וְהַקְּדָשׁוֹת³⁹ - אין בהם תשלומי כפל אם נגנבו. ובהקדשות (ששייך בהם טביחת שור ושה) - אין תשלומי ארבעה וחמישה אם נטבחו או נמכרו⁴⁰.

79. עַל מַה נֹאמֵר: שׁוֹמֵר חֲנָם אֵינוֹ נִשְׁפָּע. נוֹשֵׂא שְׂכָר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם ?

על הַעֲבָדִים, וְהַשְּׁטָרוֹת, וְהַקְּרָעוֹת, וְהַקְּדָשׁוֹת.

80. אֵיזָה קִדְשִׁים לְדַעַת ר' שְׁמַעוֹן, נִשְׁבָּעִים עֲלֵיהֶם⁴¹, וְאֵלּוֹ לֹא ? שְׁחִיב בְּאַחֲרֵי־וְתוֹן - כגון שאמר: הֲרִי עָלַי קֶרֶבֶן, שֵׁם אֲבָד חַיִּב לְהַבִּיא אַחֲרַי - נִשְׁפָּעִין עָלֶיְהֶן - מפני שהרי הם ברשותו. וְשֵׁאֵינוֹ חִיב בְּאַחֲרֵי־וְתוֹן - כגון שאמר: הֲרִי זֶן לְקֶרֶבֶן - וְאֲבָדָה, שֵׁאֵינוֹ חַיִּב לְהַבִּיא אַחֲרַי - אֵין נִשְׁפָּעִים עָלֵיהֶם - הוֹאִיל וּבְרִשׁוֹת הַהִקְדָּשׁ הֵם.

משנה ו'

81. תִּבַּע אֶת הַשׁוֹמֵר, 10 גִּפְנִים טַעוֹנוֹת עֲנָבִים, וְהַשׁוֹמֵר מוֹדָה עַל 5. הֵאֵם חַיִּב שְׁבוּעָה ?

ר' מֵאִיר מְחַיֵּב שְׁבוּעָה, מִפְּנֵי שֶׁגִּפְנִים טַעוֹנוֹת עֲנָבִים הֵרִי הֵם כְּבַצוֹרוֹת, וְנִחְשָׁבִים כְּמִטְלָטְלִים שֶׁנִּשְׁבָּעִים עֲלֵיהֶם. חֲקָמִים פּוֹטְרִים, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַמְּחַבֵּר לְקָרַקַע הֲרִי הוּא כְּקָרַקַע.

82. בֵּית מְלֵא מְסֻרְתֵי לֶךְ וְכִיס מְלֵא מְסֻרְתֵי לֶךְ, וְהֵלָה אוֹמֵר: מַה שֶּׁהִנְחַתְּ אֶתָּה נוֹטֵל - פְּטוֹר. זֶה אוֹמֵר עַד הַזֵּיז וְזֶה אוֹמֵר עַד הַחֲלוֹן - חִיב. מַה הַכֹּלֵל ? אֵין נִשְׁפָּעִין (שְׁבוּעַת מוֹדָה בְּמַקְצַת) אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁבְּמִדָּה וְשֶׁבְּמִשְׁקָל וְשֶׁבְּמִנְיָן. לִכֵּן, אִם אָמַר לוֹ סֵתֵם: טוֹל מַה שֶׁבְּכִיס אוֹ בְּבֵית - פְּטוֹר. אִם צִיָּין בְּמִפְּרֹשׁ, עַד הֵיכָן הִיָּה הַכִּיס אוֹ הַבֵּית הִיָּה מְלֵא בְּפִקְדוֹנוֹ - חַיִּב.

משנה ז'

83. "הַמְּלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמִּשְׁפּוֹן". הַסֵּבֵר !

אָדָם שֶׁהֲלוּוָה לְחַבְרֵי כֶסֶף, וְכַגַּד הַחֹב קֶבֶל מִשְׁכוֹן. חַיִּב לְשַׁמּוֹר עַל הַמִּשְׁכוֹן כְּשׁוֹמֵר שֶׁכֶר, שְׁחַיִּב בְּגַנְיָבָה וְאֲבִידָה וּפְטוֹר בְּאוֹנֵס. (ב"מ ו', ז'). בְּמַקְרָה, שֶׁהַחֹב וְהַמִּשְׁכוֹן הִיוּ שׁוּוִים בְּעֶרְכָם, וְאֲבָד הַמִּשְׁכוֹן, פְּטוֹר הַלוּוָה מִלְּשֵׁלֵם. אִם הַמִּשְׁכוֹן שׁוּוָה יוֹתֵר מִהַחֹב וְאֲבָד, חַיִּב הַמְּלוּוָה לְשַׁלֵּם לַלוּוָה אֶת הַהִפְרָשׁ.

84. סֵלַע = 2 שְׁקָלִים = 4 דִּינָרִים.

³⁷ "על כל דבר פשעי" - כלל. "על שור על חמור על שה על שלמה" - פרט. "על כל אבדה" - חזר וכלל. כלל ופרט וכלל - אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט הוא דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות - שאין מטלטלין, יצאו עבדים - שהוקשו לקרקעות (והתנחלתם אותם לבניכם לרשת אחוזה) - הקיש עבדים לשדה אחוזה, ויצאו שטרות - שאע"פ שהם מטלטלין, אין גופן ממון.

³⁸ "כי יתן איש אל רעהו". רעהו, ולא של הקדש.

³⁹ "על כל דבר פשע...ישלם שניים לרעהו" - כמו בשתי ההערות הקודמות, יצאו עבדים קרקעות שטרות והקדשות, שאין בהם תשלומי כפל.

⁴⁰ מאחר שפטור מכפל, הרי נשאר כאן תשלומי שלושה וארבעה, והתורה אמרה ארבעה וחמישה.

⁴¹ לגבי שבועת מודה במקצת, שבועת השומרים וחייב כפל בגניבה.

85. השלם הטבלה. ציין האם חייב/פטור, ומדוע?

המקרה	האם חייב שבועה	הטעם
1. המלווה תובע: סלע הלוייתך, וְשָׁקַל הָיָה שָׁנָה המשכון, וְהָלָה אוֹמֵר: סֵלַע הַלְוִיתָנִי וְסֵלַע הָיָה שָׁנָה המשכון,	הלווה פטור	כופר הכל.
2. המלווה תובע: סלע הלוייתך, וְשָׁקַל הָיָה שָׁנָה המשכון, וְהָלָה אוֹמֵר: סֵלַע הַלְוִיתָנִי, וְשָׁלְשָׁה דִּינָרִים הָיָה שָׁנָה המשכון.	הלווה חייב (וגם המלווה נשבע שאינו ברשותו)	מודה במקצת
3. הלווה תובע: סלע הלוייתך, וְשָׁקַל הָיָה שָׁנָה המשכון, וְהָלָה אוֹמֵר: סֵלַע הַלְוִיתָנִי, וְשָׁקַל הָיָה שָׁנָה המשכון,	המלווה פטור	כופר הכל.
4. הלווה תובע: סלע הלוייתך, וְשָׁקַל הָיָה שָׁנָה המשכון, וְהָלָה אוֹמֵר: סֵלַע הַלְוִיתָנִי, וְחֲמִשָּׁה דִּינָרִים הָיָה שָׁנָה המשכון	המלווה חייב ⁴²	מודה במקצת

86. במקרה השני בטבלה. מי נשבע ראשון? ומדוע?

המלווה נשבע ראשון, מפני שהפקדון אצלו. שאם ישבע הלווה בתחילה, יתכן שיוציא המלווה את הפקדון, וימָצֵא שהלווה נשבע לשקר - ויפסל לעדות.

שבועות?

משנה א'-ג'

87. "כָּל הַנִּשְׁבָּעִין שְׁבַתֹּרָה, נִשְׁבָּעִין וְלֹא מִשְׁלָמִין. וְאֵלֹו נִשְׁבָּעִים וְנוֹטְלִין...". הסבר על איזה שבועות מדובר?

כָּל הַנִּשְׁבָּעִין שְׁבַתֹּרָה, נִשְׁבָּעִין וְלֹא מִשְׁלָמִין - החייבים שבועה מן התורה (מודה במקצת, שמועת השומרים, שבועת עד אחד⁴³) - הנתבע נשבע וניפטר מלשלם (פרק ו').
וְאֵלֹו נִשְׁבָּעִים וְנוֹטְלִין - "שבועת המשנה", שתקנו חז"ל לחייב את הנתבע שבועה - ויטול את תביעתו (פרק ז')

88. השְׂכִיר וְהַנֶּגֶז וְהַנְּחָבֵל, נִשְׁבָּעִים "שבועת המשנה". הסבר כל אחד מהם!

השכיר - בעה"ב טוען נתתי, והשכיר טוען לא נתתי - השכיר נשבע ונוטל⁴⁴.

⁴² וגם חייב להשבע שאינו ברשותו.

⁴³ כאשר עד אחד מעיד על ראובן, שחייב ממון לשמעון, ישבע ראובן להכחיש את העד - ופטור.

⁴⁴ מדובר כשתבע השכר בזמנו. משביעים את התובע, מפני שבעה"ב טרוד בפועלים, ויתכן ששכח למי נתן.

הנגזל - אדם נכנס שלא ברשות בעה"ב, לקחת מבית חבירו משכון. עדים ראו אותו נכנס, ויוצא כשחפצים תחת בגדיו. הנגזל טוען: את כלי גזלת, והגזלן טוען: לא לקחתי כלום או שטוען שהכלים שלו. הנגזל, נשבע על הכלים שהיו לו - ונוטל⁴⁵.

והנחבל - ראו אותו עדים נכנס לבית חבירו שלם בגופו, ויצא חבול. הנחבל טוען: חבלת בי, ובעה"ב טוען: חבלת בעצמך. הנחבל נשבע⁴⁶ ונוטל.

ר' יהודה חולק בכל אלן: רק אם היתה שם הודאה במקצת - חייב התובע שבועת המשנה ונוטל: **בשכיר** - שהודה בעה"ב במקצת שכרו⁴⁷, **בנגזל** - שמודה הגזלן במקצת הכלים⁴⁸, **ובנחבל** - שמודה החובל בחלק מהחבלות.

משנה ד'

89. **"שֶׁפָּנְגְדוּ נְשָׁבַע וְנוֹטַל". באיזה מקרה מדובר?**

החשוד על השבועה: שנשבע לשקר בשבועת העדות, בשבועת הפקדון ואפלו בשבועת שווא (שאינה עבירה אלא בין אדם למקום), וכן המשחק בקבוצה, ומלנה ברבית, ומפריחי יונים, וסוחרים שביעית. **שֶׁפָּנְגְדוּ - נְשָׁבַע וְנוֹטַל** - התובע - נשבע ונוטל.

90. **גם הנתבע וגם התובע, חשודים על השבועה. מי נשבע?**

לר' יוסי - חֲזָרָה הַשְּׁבוּעָה לְמִקוּמָה - חוזרת השבועה למקומה הרגיל היינו לנתבע, ומתוך שאינו יכול להשבע - משלם⁴⁹. **לר' מאיר** - יחלוקו, ומשלם הנתבע חצי מהתביעה.

משנה ה'-ו'

91. **"וְהַחֲנוּנִי עַל פְּנֵי קֶסֶף". מתי החנווני חייב שבועה?**

בעה"ב אמר לחנווני לתת לבנו סאתים חטין, או לתת לפועליו מעות, בשווי סלע. החנווני טוען: נתתי. הבן או הפועלים טוענים: לא נטלנו. **לת"ק**: החנווני נשבע שנתן את החיטים או המעות - ונוטל כנגדם מבעה"ב⁵⁰, והבן או הפועלים נשבעין שלא קבלו - ונוטלין מבעה"ב. **אמר בן ננס**, אם שניהם ישבעו, ודאי שאחד ישבע שבועת שווא, אלא החנווני, הבן והפועלים נוטלין מבעה"ב בלי שבועה.

92. **באיזה מקרה נוסף נשבעים שבועת המשנה?**

א. אמר בעה"ב לחנווני או לשולחני (חלפן כספים): תן לי פרות (או מעות אצל שולחני) בשווי דינר, ונתן לבעה"ב. אמר לבעה"ב: תן לי הדינר. אמר לו בעה"ב: נתתיו לך ונתתו באנפלי (ארנק). **ישבע בעה"ב** שנתן את הדינר. **בפי יהודה** אומר, כל שהפרות גדו, גדו על העליונה, ולכן בעה"ב המוחזק בפירות פטור משבועה. וכן השלחני פטור מלהשבע, הואיל ואין דרך שלחני לתן אסר עד

⁴⁵ שהרי הדברים נראים שבאמת נגזל.

⁴⁶ מפני שנראים הדברים שבאמת נחבל. (שאין דרך אדם לחבול בעצמו). אמנם, אם החבלה היתה במקום שלא יתכן שחבל בעצמו - נוטל בלי שבועה.

⁴⁷ בעה"ב, היה צריך להשבע שבועת מודה במקצת - ולהפטר. תקנו חכמים, שבמקרים אלו, התובע ישבע שבועת המשנה - ויטול.

⁴⁸ אך אם כפר הכל - נשבע הגזלן שבועת היסת כדין כופר הכל - ופטור.

⁴⁹ וי"מ, חֲזָרָה הַשְּׁבוּעָה לְמִקוּמָה - היינו לסיני, כלומר: אינו נשבע כלל, והי' יפרע מהחייב.

⁵⁰ הואיל ובעה"ב האמין לחנווני, שיתן להם בלי עדים.

שְׁיִטּוֹל דִּינְרוֹ⁵¹. ב. נָתַן בַּעֲהוּבָא אֶת הַדִּינָר וְאָמַר לַחֲנוּנִי: תֵּן לִי אֶת הַפְּרוֹת (אוּ הַמַּעוֹת אֲצֵל שׁוֹלְחָנִי).
אָמַר לַבַּעֲהוּבָא: נִתְּנִים לְךָ וְהוֹלַכְתָּן לְתוֹךְ בֵּיתְךָ, וְיִשְׁבַּע חֲנוּנִי (אוּ הַשׁוֹלְחָנִי) שֶׁנָּתַן כֶּבֶר אֶת הַפְּרוֹת אוּ
הַמַּעוֹת.

משנה ז'

93. באיזה מקרה, אשה לא גובה את כתובתה אלא בשבועה ?

- א. הפוגמת כתבתה - אשה שמודה, שקבלה מקצת מן הכתובה וטוענת נגד בעלה על שאר סכום הכתובה.
- ב. עד אחד מעידה שהיא פרועה - אם עד אחד מעיד כטענת הבעל, שקבלה את כל כתובתה.
- ג. מנכסים משעבדים - אם באה האלמנה, לגבות כתובתה מנכסים שמכר בעלה, ושהיו משועבדים לכתובה.
- ד. ומנכסי יתומים - אם באה האלמנה, לגבות כתובתה מנכסים שירשו היתומים מבעלה.
- ה. הנפרעת שלא בפניו - שבעלה הלך למדינת הים, ותובעת בבי"ד כתובתה.

94. השלם: כשם שאמרו שהאשה (ב - 5 המקרים שבשאלה הקודמת) לא גובה את כתובתה אלא בשבועה, כך...

היתומים - יתומי המלווה, לא גובים את חוב אביהם, מיתומי הלווה, אלא בשבועה⁵².

95. כיצד נשבעים היתומים ?

"שְׁבוּעָה שְׁלֹא פִקְדְנוּ אֲבָא - שֶׁלֹא צִוּוּנוּ בְשַׁעַת מִיתָה שֶׁשֶׁטֶר זֶה פְּרוּעַ, וְלֹא אָמַר לְנוּ אֲבָא - קוּדֵם שֶׁמַּת שֶׁהַשֶּׁטֶר פְּרוּעַ, וְשֶׁלֹא מְצִינּוּ בֵּין שְׁטְרוֹתָיו שֶׁל אֲבָא שֶׁשֶׁטֶר זֶה פְּרוּעַ.
רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר, אֶפְלוּ נוֹלַד הֵבֶן לְאַחַר מִיתַת הָאָב, הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע - שֶׁלֹא מְצָא בֵּין שְׁטְרוֹתָיו שֶׁל אֲבָא שֶׁשֶׁטֶר זֶה פְּרוּעַ, וְנוֹטֵל.

96. מתי היתומים הבאים לפרוע שטר חוב, לא נשבעים ?

אָמַר רַבִּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אִם יֵשׁ עֲדִים, שֶׁאָמַר הָאָב בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ: "שֶׁטֶר זֶה אֵינוֹ פְּרוּעַ", נוֹטְלִים בְּלִי שְׁבוּעָה.

משנה ח'

97. "ואלו, נשבעים שלא בטענה", הסבר !

אלו ישבעו אף שאין נגדם טענת ודאי.

(בדר"כ רק טענת ודאי של תובע מחייבת את הנתבע להשבע).

98. מי נשבעים שלא בטענה, ומדוע ?

⁵¹ רש"י והרא"ש. והרמב"ם פירש, שר' יהודה חולק על המקרה השני במשנה, וסובר שישבע בעה"ב ויטול.

⁵² אף שבעניינים שונים הקלו על אשה ויתומים, בענייני שבועה, כשם שלא הקלו לאשה בגביית כתובתה, לפוטרה משבועה, כך לא הקלו על יתומי המלווה לפוטרים משבועה, בגביית חוב אביהם.

הַשְּׁתַּפְּיוֹן, וְהָאֲרִיסוֹן - העובד בשדה בעה"ב, ושכרו יהיה חלק מסויים מהיבול שיוציא מהשדה, וְהָאֶפְסָרוֹפִין - ממונים לטפל בנכסי אחרים, וְהָאִשָּׁה הַנוֹשֵׂאת וְהַנּוֹתֵנֶת בְּתוֹךְ הַבַּיִת - אשה שהפקיד אותה בעלה לעסוק בנכסיו, וּבֶן הַבַּיִת - אחד מהאחים, שמטפל בנכסי ירושת האחים.

כל אלו נשבעים, שלא לקחו לעצמם מהנכסים שלא כדיון, אף אם אין כנגדם טענת ודאי, משום שעלולים להורות לעצמם היתר לקחת יותר, עבור טרחתם הרבה.

99. מתי אפילו אלו שנמנו, פטורים משבועה ?

אם חלקו כבר את שכרם או הירושה, אין יכולים להשביעם.

אמנם, אם אחר החלוקה התחייבו לתובעים שבועה על דבר אחר, מגלגלים עליהם גם שבועה זו.

100. "וְהַשְּׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת אֶת הַשְּׁבִיעָה". איזו שבועה משמטת השביעית ?

שבועת מודה במקצת על חוב. כשם שמשמטת את החוב כך משמטת את חיוב השבועה.

שבועות ח

101. השלם הטבלה:

שואל	שומר שכר שוכר	שומר חנם	
חייב	חייב	חייב	פשיעה
חייב	חייב	נשבע ופטור	גניבה/אבידה
	נשבע ופטור		אונס

102. שומר נשבע לשקר. באיזה מקרים חייב קרבן "אשם גזילות" ?

מחֻזְבָּה לְפֶטוּר - חָיֵב: כשנשבע לפטור עצמו מתשלומים, והודה מעצמו ששיקר, משלם קרן וחומש ומביא אשם.

מחֻזְבָּה לְחֻזְבָּה - פֶּטוּר: אם ע"פ שבועתו - חייב, והעדים העידו שחייב, אלא שהמעשה היה שונה ממה שאמר (כגון שומר שכר שנשבע שאבד והעידו שנגנב) - פטור מקרבן.

ומִפְטוּר לְפֶטוּר - פֶּטוּר: אם נשבע שפטור, והעדים העידו שפטור, אלא שהמעשה היה שונה ממה שאמר (כגון שומר שכר שנשבע שמת והעידו שנשבה) - פטור מקרבן.

ומִפְטוּר לְחֻזְבָּה - פֶּטוּר: אם נשבע שחייב, והעדים מעידים שפטור אלא שהמעשה היה שונה ממה שאמר (כגון שומר שכר שנשבע שאבד, והעידו שנשבה) - פטור⁵³.

103. ציין את הכלל, מתי חייב אדם משום שבועת הפקדון ?

כאשר אדם מכחיש חוב ממון, ונשבע לשקר ומודה. (אם נשבע לשקר, ואין בשבועה הכחשה על חוב ממוני שיש לו - אינו חייב משום שבועת הפקדון).

⁵³ מחֻזְבָּה לְחֻזְבָּה, ומִפְטוּר לְפֶטוּר, ומִפְטוּר לְחֻזְבָּה - פֶּטוּר מקרבן. אמנם אף שפטור מאשם, חייב חטאת עולה ויורד משום שבועת ביטוי.

104. **שומר חינם נשבע שאבד. מתי משלם רק את הקרן ומתי גם חומש ואשם ?**

אם העידו עדים שהשומר אכל את הפקדון - משלם רק את הקרן. רק אם הודה מעצמו שנשבע לשקר ושב מרשעתו, משלם גם את החומש, ומביא אשם לכפרתו.

105. **שומר חינם נשבע שנגנב. מתי משלם כפל, ומתי קרן וחומש ואשם ?**

אם העידו עדים שגנבו - משלם כפל ככל גנב. אם הודה מעצמו שנשבע לשקר, משלם קרן וחומש ואשם.

106. **אדם (לא שומר) גנב, טבח ומכר. מתי ישלם קרן בלבד ?**

א. אם לפני שהעידו העדים, הודה שגנב, אך הכחיש שטבח או מכר, פטור מכפל - שהלא מודה בקנס פטור.

ב. אם הודה שגנב, ואחר כך העידו עליו העדים שטבח ומכר, לא ישלם ארבעה וחמישה, מפני שהתורה אמרה ארבעה וחמישה ולא שלושה וארבעה (ומהכפל הרי נפטר ע"פ הודאתו).